

Vidusskolēnu starpkultūru kompetences veidošanās skolu partnerības projektos

Development of Secondary School Students' Intercultural Competence Through School Partnership Projects

Zanda Medne

Latvijas Universitāte
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Jūrmalas gatve 76, Rīga, LV-1083
E-pasts: zanda.medne@lu.lv

Mūsdienu mainīgajā pasaulē, kurā dažādu kultūru pārstāvjiem jāspēj efektīvi sadarboties, prasmju, zināšanu un attieksmju kopums, kuru dēvē par starpkultūru kompetenci, kļuvis par nepieciešamību un veiksmīgas komunikācijas priekšnoteikumu. Rakstā iztirzāta vidusskolēnu starpkultūru kompetences veidošanās pieredzes apmaiņas vizīšu rezultātā. Secināts, ka starpdisciplināri *Erasmus+* skolu partnerības projekti nodrošina autentisku personīgo pieredzi, kas nepieciešama starpkultūru kompetences attīstībai. Turklāt dalība šādos projektos nodrošina arī citus ieguvumus, kuriem ir pozitīva ietekme uz skolēnu mācību sasniegumiem un nākotnes karjeras iespējām.

Raksturvārdi: starpkultūru kompetence, *Erasmus+* programma, skolu partnerības projekti, mobilitāte, pieredzes apmaiņa, starpdisciplināra mācīšanās.

Ievads

Globalizācijas ietekmes rezultātā atsevišķas kultūras vairs nav nodalītas cita no citas un starp tām nepastāv tikai pasīva komunikācija – tās saskaras un pārklājas, veidojot jauna tipa sabiedrību. Taču sastapšanās ar citas kultūras pārstāvjiem neotiek tikai attālināti – Rietumu pasaulē tā ir kļuvusi par ikdienu; to veicina ne tikai komunikācija tiešsaistē, bet arī ekonomiskā un politiskā migrācija. Neskatoties uz to, kādos apstākļos dažādu kultūru pārstāvji sazinās, šī procesa iznākums balstās uz pašu cilvēku komunikācijas modeļiem, sadarbošanās spēju un starpkultūru zināšanu līmeņiem.

Pētot un analizējot dažādu starpkultūru kompetences modeļus, secināts, ka dažādos avotos visbiežāk minētie starpkultūru kompetences komponenti ir prasmes, attieksmes un zināšanas. Šī iemesla dēļ pētījuma autore definē starpkultūru kompetenci kā prasmju, attieksmju un zināšanu kopumu, kas nepieciešams, lai izprastu jebkura notikuma un parādības nozīmi konkrētās kultūras kontekstā un paredzētu citas personas reakciju – lai efektīvi un atbilstoši komunicētu ar atšķirīgu kultūru pārstāvjiem. Šajā kontekstā termins “kultūra” attiecas uz rasu, etniskajām, reliģiskajām vai sociālo grupu idejām, komunikāciju, darbībām, paražām, uzskatiem,

vērtībām un organizācijām (Cross et al., 1989), tādējādi aptverot dažādus sadzīves aspektus. Terciārās izglītības iestādes un darba devēji augstu vērtē starpkultūru kompetences īpašības, uzņemot studentus un nolīgšot darbiniekus – tās ir nozīmīgas privāto un publisko attiecību kontekstā.

Pēc Otrā pasaules kara notikusī straujā zinātnes un moderno tehnoloģiju attīstība ir paātrinājusi sabiedrības un ekonomikas izmaiņas gan globālā, gan vietējā līmenī, un izglītības procesiem jāspēj tam sekot līdzi. Jaunajai izglītojamo paaudzei, “digitālās pasaules iedzimtajiem” (*digital natives*) ir lielāka izpratne par tehnoloģijām un idejām, kas ar tām saistītas, – viņiem skolotājs vairs nav vienīgais informācijas sniedzējs (Prensky, 2001). Turklāt, lai gan skolā jaunieši apgūst zināšanas par dažādām kultūrām, par efektīvāko starpkultūru kompetences attīstības veidu tiek uzskatīta mācīšanās nevis tam īpaši modelētās nodarbībās vai citā mērķlīdī izveidotā vidē, bet gan autentiskas pieredzes rezultātā, esot tiešā saskarsmē ar atšķirīgu kultūru pārstāvjiem. Tādējādi mūsdienās radusies nepieciešamība pēc rīka, kas modernā, autentiskā un starpdisciplinārā veidā attīstītu vidusskolēnu starpkultūru kompetenci.

Eiropas skolu partnerības projekti ir veids, kā iegūt informāciju par citām kultūrām un apzināt starpkultūru dialoga veicināšanas iespējas. Daudzi Eiropas skolu partnerības projekti ietver arī pieredzes apmaiņas vizītes, kas sniedz ne tikai iespēju nostiprināt zināšanas par citas un arī savas valsts kultūrām, bet arī papildu motivāciju skolēniem piedalīties šādos projektos. Tā kā vidusskolēniem raksturīga pozitīva attieksme un interese par modernajām tehnoloģijām, ar informācijas un komunikācijas tehnoloģiju starpniecību notiekoša saziņa starp projekta dalībniekiem ir vēl viens motivāciju pastiprinošs faktors.

Pētījuma **mērķis** bija izpētīt, kā dalība *Erasmus+* skolu partnerības projektos ietekmē vidusskolēnu starpkultūru kompetences veidošanos. Pētījumā analizēts kompetences jēdziens, definēta starpkultūru kompetence un noteikti tās galvenie komponenti, pētīta starpkultūru kompetences attīstība valodas prasmju un indivīda pašapziņas kontekstā, kā arī analizēti starpkultūru kompetences attīstības modeļi un dažādi skolēnu ieguvumi, kas saistīti ar skolu partnerības projektiem.

Metodes un materiāli

Pētījuma autore izmantoja daudzveidīgas pētījuma metodes, uz kurām balstās teorētiskā literatūras analīze un praktiskais pētījums: kvalitatīvo pētījuma metodi – literatūras un dokumentu analīzi; empīriskās metodes – anketēšanu un starpkultūru kompetences līmeņa noteikšanu ar testa starpniecību. 2016. gada pavasarī Rīgas Valsts 3. ģimnāzijā tika veikts atsevišķa gadījuma pētījums, kura izlase bija divpadsmit 10. klases skolēni vecumā no 16 līdz 17 gadiem (3 zēni un 9 meitenes). Skolēni piedalījās divos dažādos skolas īstenotajos partnerības projektos un 2016. gada pavasarī devās pieredzes apmaiņas vizītē.

Abu projektu laikā skolēni nedēļas garumā piedalījās dažādās aktivitātēs, piemēram, devās mācību ekskursijās, piedalījās diskusijās un mācību stundās, tikās ar skolu, uzņēmumu, pašvaldību un organizāciju pārstāvjiem, starptautiskās komandās strādāja pie projektu mērķu izpildes, iepazīna dažādus uzņemošās valsts kultūras aspektus un stāstīja par Latviju. Apmaiņas vizītes laikā šie skolēni dzīvoja

viesģimenēs kopā ar saviem projekta partneriem. Tas deva papildu iespējas iepazīt dažādus sadzīves un kultūras aspektus uzņemošajā valstī.

Atsevišķa gadījuma pētījuma mērķis bija salīdzināt skolēnu starpkultūru kompetences līmeni pirms un pēc dalības *Erasmus+* skolu partnerības projekta pieredzes apmaiņas vizītē, kur tie sastapās ar pārējiem projekta dalībniekiem no citām valstīm (starpkultūru kompetences līmeņa tests), kā arī noskaidrot skolēnu attieksmi pret starpkultūru kompetenci un skolu partnerības projektiem kopumā (anketēšana). Pētījumā piedalījās arī skolēnu vecāki, kuri pēc skolēnu apmaiņas vizītes piedalījās anketēšanā, lai noskaidrotu vecāku viedokli par *Erasmus+* skolu partnerības projektiem un to, kādu iespaidu dalība šādos projektos atstāj uz skolēnu starpkultūru kompetenci.

Pētījumā tika izmantots mājaslapā <http://areyouintercultural.eu/en/> pieejamais starpkultūru kompetences tests *Are You Intercultural?* (Vai tev piemīt starpkultūru kompetence?). Tests izveidots, lai palīdzētu saprast starpkultūru kompetenci, personas stiprās un vājās puses, kā arī jomas, kurās nepieciešama pilnveidošanās (Council of Europe, 2016).

Starpkultūru kompetences līmenis noteikts, lai noskaidrotu un salīdzinātu skolēnu kompetences līmeni pirms un pēc dalības *Erasmus+* skolu partnerības projektos kopā ar skolēniem, kuri pārstāv citas kultūras, kā arī lai salīdzinātu tos ar citu testa respondentu rezultātiem. Skolēni pētījuma autore klātbūtnē veica tiešsaistes testu, kas sastāvēja no 30 tiešajiem jautājumiem trīs kategorijās (attieksmes, prasmes, zināšanas), kuras sadalītas sīkākās daļās un ilustrē starpkultūru kompetences būtību (sk. tabulu).

Tabula
Table

Starpkultūru kompetences testa komponentes (adaptēts no Lazar, 2014)
Components of Intercultural Competence Test (adapted from Lazar, 2014)

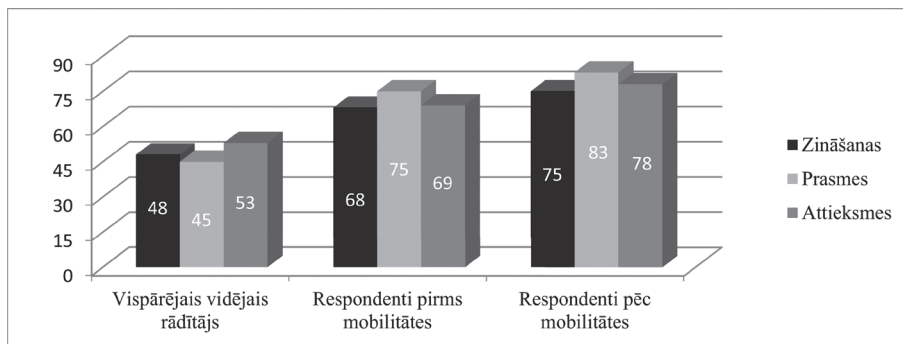
Attieksmes (12)	Prasmes (10)	Zināšanas (8)
Cieņa (2)	Sadarbība (2)	Zināšanas par sadarbību (2)
Tolerance pret neskaidrību, nenoteiktību (2)	Dažādu perspektīvu izpētīšana (2)	Zināšanas par sociālajām praksēm (2)
Atvērtība un zinātkāre (2)	Kritiskā domāšana (2)	Zināšanas par sociālo un politisko dalībnieku lomu (individīdi vai organizācijas) (2)
Empātija (2)	Problēmu risināšana un sadarbība (2)	Zināšanas par pasaules uzskatiem, vērtību sistēma (2)
Pašapziņa (2)	Izaugsmes spēja (2)	
Pārliecība, pārbaudot spēkus un pieņemot izaicinājumu (2)		

Pētījuma autore izvēlējās lietot šī testa tiešsaistes versiju, jo tā tika novērtēta kā piemērotāka vidusskolas skolēniem (tā ir īsa, koncentrēta; respondentiem jāsniedz atbildes uz tiešiem jautājumiem, nevis refleksiīviem apgalvojumiem). Papildus testa noslēgumā respondentiem tiek sniegti padomi par savas kompetences pilnveidi, tādējādi šis tests ietver arī izglītojošu aspektu. Kaut arī zinātniskajā literatūrā pieejama informācija par vairākiem desmitiem dažādu starpkultūru kompetences mērīšanai

paredzētu instrumentu (piemēram, Kemerers (Camerer, 2014) izveidojis sarakstu ar 53 dažādiem starpkultūru kompetences testiem), pētījuma autore atklāja, ka tikai daži no tiem ir bez maksas un brīvi pieejami plašākai publikai, kamēr citi paredz testa objektu ilgstošu novērošanu, ir dārgi, nav pieejami bez speciālu apmācības semināru apmeklēšanas vai arī paredzēti tikai konkrētu pētnieku lietošanai.

Rezultāti un diskusija

Pieredzes apmaiņas vizītes dalībniekiem jau projekta sākumā, vēl pirms dalības apmaiņas vizītē, bija augsts starpkultūru kompetences līmenis (sk. 1. attēlu). To varēja novērot jau pirmajā projekta posmā – piesakoties dalībai, skolēni demonstrēja tādas starpkultūru kompetenci raksturojošas pazīmes kā vēlme iegūt informāciju par citām kultūrām un zinātkāre par cilvēkiem citās valstīs. Šīs pazīmes veido nepieciešamās attieksmes līmeni Dīrdorfas (Deardorf, 2006) Starpkultūru kompetences piramīdas modelī. Tas liecina, ka projekta dalībnieki neatradās starpkultūru kompetences attīstības sākumstadijā.

1. attēls. Testa *Are You Intercultural?* rezultāti procentos
 Figure 1. Results of the Test 'Are You Intercultural?', percent

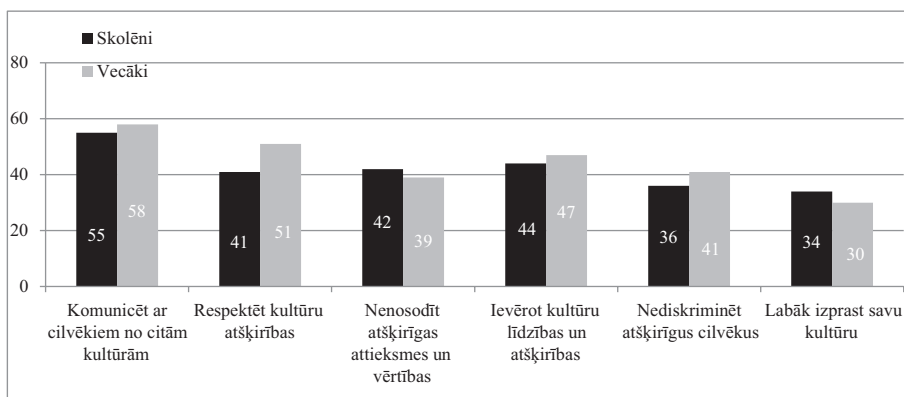
Tomēr pētījuma gaitā grūti novērtēt katra skolēna individuālo attīstības līmeni, jo testa rezultāti bija ļoti atšķirīgi, piemēram, pirmajā testēšanas reizē zemākais un augstākais rezultāts kategorijā "Attieksmes" bija 62 un 83%, "Prasmes" – 72 un 92%, savukārt kategorijā "Zināšanas" – 55 un 85%. Tas parāda, ka skolēnu starpkultūru kompetences attīstības līmeņi ir ļoti atšķirīgi, un var secināt, ka tie atšķirsies arī pēc vizītes.

Analizējot 1. attēla datus, var secināt, ka projekta apmaiņas vizītes dalībnieki ir uzlabojuši savu starpkultūru kompetenci. Lai gan novērojamas individuālas rezultātu atšķirības, testu dati parāda, ka pilnīgi visi dalībnieki vairāk vai mazāk ir progresējuši. Rezultāti atklāj, ka dalība projektā ir līdzvērtīgi veicinājusi visu trīs kategoriju vai starpkultūru kompetences aspektu – zināšanu, prasmju un attieksmes – uzlabošanu. Tā kā vērojams neliels attieksmes pieauguma pārsvars, var pieņemt, ka tās veidošanās procesam nepieciešams īsāks laika posms nekā prasmju un zināšanu attīstībai. Tātad var pieņemt, ka šo kompetences aspektu attīstību veicinātu dalība ilgākās apmaiņas vizītēs.

Pēc otrās testēšanas sekoja skolēnu anketēšana, lai noskaidrotu viņu attieksmi pret *Erasmus+* skolu partnerības projektiem un viņu pieredzi šo projektu laikā, kā arī attieksmi pret ieguvumiem starpkultūru kompetences kontekstā un piedzīvotajām grūtībām. Anketa sastāvēja no 19 jautājumiem (12 slēgta tipa un 7 atvērta tipa).

Pēc skolēnu anketēšanas tika veikta arī vecāku anketēšana, kuras mērķis bija uzzināt vecāku viedokli par starpkultūru kompetenci un skolēnu pieredzes apmaiņas vizītes pieredzi. Šī informācija ir būtiska, jo lielākā daļa *Erasmus+* skolu partnerības projektu dalībnieku ir jaunāki par 18 gadiem, tāpēc viņu vecāki vai aizbildņi ietekmē to, vai skolēni piedalīsies projektā un ar tiem saistītajās apmaiņas vizītēs, motivējot viņus pieteikties projektiem vai neatļaujot tajos piedalīties. Turklāt šī informācija nodrošinātu lielāku uzticamību datiem, kas iegūti no skolēnu anketām, kā arī dotu iespēju labāk izprast vecāku viedokli par skolēnu ieguvumiem – tā būtu lietderīga informācija projektu organizatoriem nākotnē. Anketa sastāvēja no 12 jautājumiem (9 slēgta tipa un 3 atvērta tipa).

Novērtējot, viņuprāt, svarīgākos starpkultūru kompetences aspektus, abām respondentu grupām bija jāsakārto starpkultūru kompetences sniegtie ieguvumi pēc to svarīguma, piešķirot tiem vērtību punktus no 1 (vismazāk svarīgs) līdz 6 (visvairāk svarīgs) (sk. 2. attēlu). Redzams, ka gan skolēni, gan vecāki vairāk ieinteresēti jautājumos, kas saistīti ar citu kultūru un to pārstāvju izpratni, kā arī kultūru līdzību un atšķirību ievērošanu, nevis ar savas kultūras izziņu. Tam par iemeslu varētu būt savas kultūras laba pārzināšana vai tās uzskatīšana par mazāk interesantu.

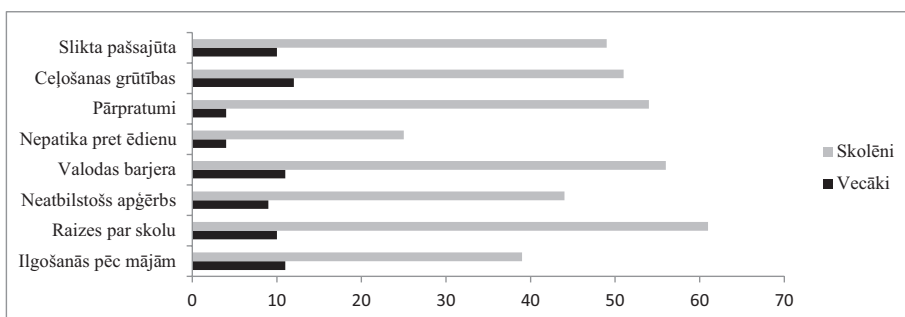

2. attēls. Skolēnu un vecāku viedoklis par starpkultūru kompetences aspektiem (punkti)

Figure 2. Students' and Parents' Opinion on Aspects of Intercultural Competence (points)

Respondenti norādīja, ka iespēja attīstīt spēju efektīvi komunicēt ar citu kultūru pārstāvjiem ir galvenais starpkultūru kompetences ieguvums, kas atbilst arī dažādām starpkultūru kompetences termina definīcijām, kuras analizētas pētījuma literatūras apskatā. Tajās kā svarīgākais starpkultūru kompetences attīstības mērķis norādīta veiksmīga, efektīva un piemērota sadarbība ar dažādu kultūru pārstāvjiem, kamēr citas prasmes, zināšanas un attieksmes lielākoties tiek uztvertas kā soļi uz šādu komunikāciju.

Abām respondentu grupām bija jānovērtē astoņas dažādas projekta gaitā iespējamās grūtības, lai noskaidrotu, ar kurām tipiskākām starpvalstu ceļošanas grūtībām respondenti sastopās (sk. 3. attēlu). Šajā jautājumā skolēniem bija jāsakārto iespējamie ieguvumi saskaņā ar to atbilstību savai pieredzei, piešķirot katram no tiem punktus no 1 (vismazāk atbilstošs) līdz 10 (visvairāk atbilstošs). Vecākiem bija lūgts izvēlēties trīs no astoņām biežākajām grūtībām, ar kurām viņu bērns varētu būt sastapies projekta apmaiņas vizītes laikā, piešķirot katrai punktus no 1 līdz 3.

3. attēls. Skolēnu un vecāku viedoklis par vizītē pieredzēto grūtību nozīmību (punkti)

Figure 3. Students' and Parents' Opinion on Significance of Difficulties Experienced During Exchange Visit (points)

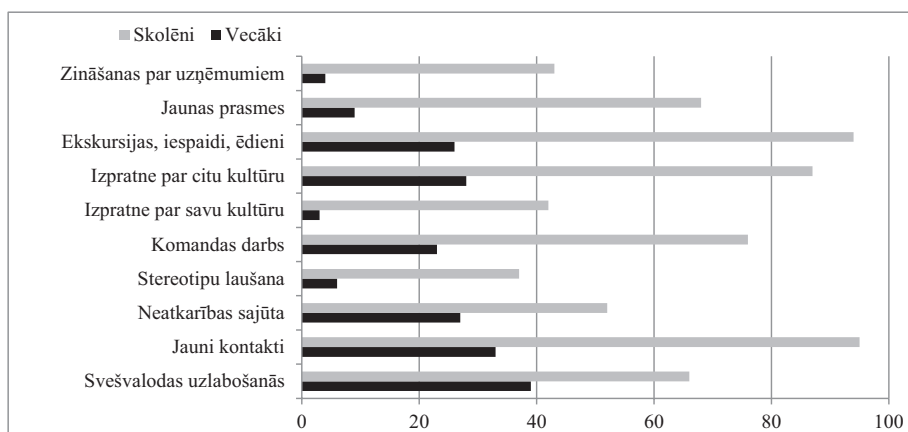
Dati parāda, ka par sarežģījumiem, kuri visvairāk skāra viņu bērnus, vecāki uzskata grūtības ceļojot, valodas barjeru un ilgas pēc mājām. Lai gan valodas grūtības arī skolēni atzīmēja kā vienas no nopietnākajām, viņi neuzskata, ka ceļošanas grūtībām vai stresam, ko rada prombūtne no ģimenes, ir būtiska ietekme. To varētu izskaidrot ar faktu, ka skolēni bija gatavi sastapties ar šādam problēmām, kad pieteicās projektam, zinot, ka tajā paredzēta starptautiska apmaiņas vizīte. Tas var izskaidrot arī to, kādēļ gan skolēni, gan vecāki neapmierinātību ar pārtiku novērtēja viszemāk – abas respondentu grupas zināja, ka skolēni ceļos uz citu valsti un viņiem būs iespēja nobaudīt vietējos ēdienus.

Visizplatītākās skolēnu bažas bija par skolas darbiem prombūtnes laikā. Šīs grūtības varētu mazināt, ja skolas, kuras iesaistījušās projektos ar apmaiņas vizītēm, pēc atgriešanās no vizītēm un projekta partneru uzņemšanas Latvijā skolēniem piedāvātu akadēmiskus atbalsta pasākumus, piemēram, papildu konsultācijas vai termiņa pagarinājumu pārbaudes darbu kārtošanai. Turklāt šādi atbalsta pasākumi varētu veicināt skolēnu iesaistīšanos projektos, kuros paredzētas arī apmaiņas vizītes, jo skolēniem nebūtu jāuztraucas par iekavēto mācību vielu un zemiem mācību sasniegumiem. Rīgas Valsts 3. ģimnāzija, kurā mācās šajā pētījumā iesaistītie skolēni, ir viena no augstāk novērtētajām skolām Latvijā mācību sasniegumu ziņā. Tas savukārt nozīmē, ka lielākā daļa šīs skolas skolēnu tiecas pēc augstiem akadēmiskajiem sasniegumiem un nodarbību kavēšana jebkādu iemeslu dēļ rada bažas gan skolēniem, gan to vecākiem un pedagogiem.

Iegūtie dati parāda arī to, ka stresa un satraukuma cēloņus skolēni un viņu vecāki neuztver vienādi. Tas nozīmē, ka pirms projekta abām grupām ir jāsaņem

pēc iespējas pilnīgāka informācija par iespējamām grūtībām vizītes laikā vai īsi pēc atgriešanās no tās.

Tālāk gan projekta pieredzes apmaiņas vizītes dalībniekiem, gan viņu vecākiem tika lūgts novērtēt iespējamās vizītes sniegtos ieguvumus un sakārtot tos, pamatojoties uz savu pieredzi (skolēni vērtēja ar punktiem no 1 līdz 10) vai sava bērna pieredzi (vecāki vērtēja ar punktiem no 1 līdz 5) (sk. 4. attēlu).

4. attēls. Skolēnu un vecāku viedoklis par apmaiņas vizītē gūto ieguvumu nozīmību (punkti)

Figure 4. Students' and Parents' Opinion on Importance of Benefits Gained During Exchange Visit (points)

Kā redzams 4. attēlā, divi no trim svarīgākajiem ieguvumiem abās respondentu grupās bija jaunu kontaktu dibināšana un labāka izpratne par uzņemotās valsts kultūru. Turklāt, lai gan skolēnu vecāki norāda uz valodas prasmju uzlabojumu kā vissvarīgāko viņu bērnu ieguvumu no dalības projektā, skolēni to ierindoja tikai sestajā vietā. Turklāt abas respondentu grupas norādīja tiešo abu projektu mērķi – mācīšanos par vietējiem uzņēmumiem – kā vienu no trim vismazāk nozīmīgākajiem. Tas pierāda, ka projekta organizētāju noteiktie mērķi ne vienmēr saskan ar dalībnieku un viņu ģimeņu ekspektācijām un mērķiem. Rezultāti norāda, ka skolēniem un viņu vecākiem ir līdzīga izpratne par to, kādi ir projekta dalības svarīgākie aspekti un sagaidāmie ieguvumi, tomēr skolēnus vairāk interesē piedzīvojumi vizītes laikā un viņi sagaida socializēšanos, veicot grupu darbu ar pārējiem projekta dalībniekiem, kamēr vecākiem ir nopietnāka pieeja – viņi augstu vērtē valodas prasmju un patstāvības attīstību.

Var secināt, ka jāatbalsta visas sadarbības un saziņas formas starp projekta dalībniekiem, tātad tām jāatvēr arī pietiekams laiks pieredzes apmaiņas vizītes plānā. Pētījuma autores pieredze liecina, ka reizēm šie plāni gatavoti, lai izveidotu intensīvu un visaptverošu aktivitāšu programmu, taču tiek piemirsts par nepieciešamību komunicēt arī nepiespiestā gaisotnē. Risinājums šai problēmai varētu būt iespēja ilgāk uzkavēties valstī, kurā notiek apmaiņas vizīte, taču to ierobežo dažādi apstākļi,

piemēram, finansējuma trūkums, ceļošanai paredzētā transporta izmaksas dažādās nedēļas dienās, kā arī vizītes dalībnieku, viņu projekta partneru un viesģimeņu aizņemība.

Anketēšanas beigās lielākā daļa respondentu – skolēnu un viņu vecāku – apmaiņas vizītes un visu projektu vērtēja pozitīvi. Respondenti atklāja, ka viņi projektā vēlētos piedalīties atkārtoti vai atbalstītu sava bērna atkārtotu dalību, kā arī ieteiktu piedalīties *Erasmus+* skolu partnerības projektos arī citiem (vismaz 83% respondentu katrā no aspektiem).

Apkopojot anketēšanas rezultātus, var secināt, ka skolēniem bijušas daudzas iespējas gan attīstīt savu starpkultūru kompetenci, veicot uzdevumus, kas saistīti ar tiešajiem apmaiņas vizīšu mērķiem, gan arī neformāli socializēties ar citiem projekta dalībniekiem. Turklāt divu starpkultūru kompetences testa rezultātu analīze ļauj spriest, ka visi respondenti pēc vizītes ir uzlabojuši savu starpkultūru kompetences līmeni. Dati arī parāda, ka visi trīs starpkultūru kompetences aspekti (prasmes, zināšanas un attieksmes) projekta pieredzes apmaiņas vizītes laikā attīstīti līdzīgā līmenī, taču vērojams neliels “attieksmes” pieauguma pārsvars.

Lai gan dalībai *Erasmus+* skolu partnerības projektos varētu būt daudz personīgu iemeslu, kā, piemēram, jaunu cilvēku iepazīšana un kontaktu veidošana, ceļošana uz citu valsti un jaunu zināšanu apgūšana, dalībai šādos projektos ir daudz citu ieguvumu. Piemēram, personas, kas iesaistītas *Erasmus+* skolu partnerības projekta aktivitātēs, ļoti iespējams, piedzīvos pozitīvu efektu (European Commission, 2014), jo būs

- uzlabota svešvalodu kompetence;
- paaugstināts digitālo prasmju līmenis;
- lielāka izpratne un atsaucība pret daudzveidību;
- pozitīvāka attieksme pret Eiropas projektiem un Eiropas Savienības vērtībām;
- labāka izpratne par izglītības politiku, sistēmām, jaunatnes mācībām dažādās valstīs;
- augstāka motivācija un apmierinātība ikdienās dzīvē.

Pirmkārt, svešvalodu kompetence un digitālā kompetence var tikt uzskatītas gan par ieguvumu projekta darbā (jo šo prasmju pilnveidošana ir salīdzinoši viegli novērtējama), gan par priekšnoteikumu dalībai projektā. Tā kā angļu valoda ir vispopulārākā darba valoda starptautiskos projektos, visiem dalībniekiem ir nepieciešamas kaut nelielas šīs valodas zināšanas, un tās projekta laikā visdrīzāk uzlabosies, jo dalībniekiem tā būs jāizmanto, lai izpildītu uzdevumus. Turklāt dalībnieki neizbēgami iemācīsies vismaz dažus vārdus vai frāzes savu projekta partneru valodās. *Erasmus+* skolu partnerības projekti paredz arī uzdevumu izpildi, izmantojot dažādus informācijas un komunikācijas tehnoloģiju rīkus (piemēram, veidojot prezentāciju par savu valsti), bloga ierakstu par projektu skolas mājaslapā vai *Word* dokumentā uzrakstītu ziņojumu projekta noslēgumā. Šādu aktivitāšu laikā prasmīgiem lietotājiem ir iespēja vēl vairāk uzlabot savas zināšanas, kamēr mazāk zinošie dalībnieki var mācīties, veicot uzdevumu vai sadarbojoties ar citiem dalībniekiem.

Otrkārt, dziļāka izpratne par sociālo, etnisko, lingvistisko un kultūru daudzveidību, kā arī politiku un sistēmām izglītībā, mācībām un jaunatnes jautājumiem dažādās valstīs atbilst dažādiem iepriekš pētījuma literatūras apskatā pētītajiem starpkultūru kompetences aspektiem. Tikmēr pozitīvāka attieksme pret Eiropas projektiem un ES vērtībām un labāka prasmju izpratne un atzīšana Eiropā un ārpus tās liecina par to, ka visas valstis, kam atļauts piedalīties *Erasmus+* partnerības projektos, ir daļa no ES vai ir cieši saistītas ar to. Kaut arī šis priekšnoteikums ierobežo kultūru klāstu, ko projekta dalībnieki var iepazīt, ir saprotams, ka ES organizācijas izvēlas finansēt projektus, kas nodrošina to, ka iedzīvotāji labāk iepazīsies ar dažādām kultūrām ES, nevis ārpus tās.

Visbeidzot, “augstāka motivācija un apmierinātība ikdienas dzīvē” var būt gan veiksmīga projekta darba rezultāts, gan arī citu ieguvumu kopums, kuri saistīti ar skolu partnerības projektiem. Projekta dalībnieki var izjust iekšēju motivāciju dalībai projektā, piemēram, ar prieku mācīties no vienaudžiem, kuri pārstāv citas valstis, un mācīties kopā viņiem, ar sajūsmu doties uz ārzemēm vai pagaršot jaunus ēdienus, vai izjust lepnumu par veiksmīgi sniegtu prezentāciju par savu valsti. Citi ieguvumi, piemēram, uzlabotas datorprasmes vai valodu prasmes, var pilnveidot mācību sasniegumus, bet labāka izpratne par sociālo, etnisko, lingvistisko un kultūru daudzveidību var mazināt negatīvos aizspriedumus un uzlabot savstarpējās attiecības sabiedrībā. Tas savukārt potenciāli var veicināt projekta dalībnieku motivāciju un apmierinātību.

Var secināt: kaut arī ne visus pētījuma literatūras apskatā un anketēšanas rezultātā atklātos potenciālos ieguvumus ir iespējams tieši sasaistīt ar starpkultūru kompetences attīstību, tomēr dalībai apmaiņas vizītēs kopumā novērojams pozitīvs efekts uz skolēnu mācību motivāciju un sasniegumiem, digitālo kompetenci, aktīvu līdzdalību demokrātiskos procesos sabiedrībā un nākotnes karjeras iespējām.

Vēl viens nozīmīgs *Erasmus+* skolu partnerības projektu aspekts ir to starpdisciplinārā pieeja (Agence Erasmus+ France, 2015), proti, vienā projektā tā tēma tiek apskatīta dažādu mācību priekšmetu, zinātņu jomu un metožu kontekstā. Arī Somijā, kura tiek uzskatīta par vienu no pasaules līderēm izglītības kvalitātes jomā, šobrīd notiek pāreja no klasiskā mācību vielas sadalījuma atsevišķos mācību priekšmetos uz starpdisciplināriem mācību moduļiem, kuros integrēti vairāki mācību priekšmeti (Kauppinen, 2016). Šāda pieeja izvēlēta, lai padarītu mācību procesu saistošāku skolēniem un uzsvērtu sasaisti starp dažādiem mācību priekšmetiem un zinātnēm, kuru sadrumstalotība mācību procesā nereti nozīmē mācību vielas dublēšanos. Tādējādi starpdisciplināras pieejas ieviešana veicinātu dziļāku izpratni par mācību programmā apgūstamo tēmu, analītiskās un kritiskās domāšanas prasmju attīstību, kā arī saīsinātu laiku, kas nepieciešams mācību vielas apguvei.

Visa pētījuma gaitu sarežģīja apstākļi, ka pieejams maz informācijas par skolu partnerības projektu un pieredzes apmaiņas vizīšu sniegtajiem ieguvumiem tieši vidusskolas vecumposmā, jo šī tēma iepriekš nav plaši apskatīta zinātniskos pētījumos. Šī iemesla dēļ pētījuma autore darba teorētiskās literatūras apskatā galvenokārt balstījās uz Eiropas Komisijas (European Commission, 2014) un *Agence Erasmus+ France* (2015) dokumentiem, kuros nosaukti paredzamie *Erasmus+* skolu partnerības projektu ieguvumi, kā arī uz citu organizāciju (British Council (2015);

Department of Education and Training Victoria (2016)) datiem un secinājumiem par daudzveidīgu skolu partnerību un sadarbības projektu sniegtajiem ieguvumiem. Šie dati balstīti uz dažāda veida un garuma skolu partnerībām, kas ne vienmēr tieši atbilst *Erasmus+* skolu partnerības projektu aktivitātēm un ilgumam.

Pētījuma autore uzskata, ka, runājot par Latvijas vidusskolas vecumposma skolēnu starpkultūru kompetences attīstību, veiksmīgākais risinājums ir tieši *Erasmus+* skolu partnerības projekti, kas ir daļa no *Erasmus+* (Eiropas Savienības programmas izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta jomā). Tā gan notiek kā mērķtiecīgs process, gan iekļauj skolēnu neapzinātu personības attīstību. Daļa šo projektu paredz arī projekta dalībnieku mobilitātes, kuru laikā dalībnieki dodas pieredzes apmaiņas vizītēs uz citu valsti, kā arī uzņem projekta dalībniekus Latvijā; to var uzskatīt par periodu, kad notiek visaktīvākā ietekme uz skolēnu starpkultūru kompetenci. Taču, tā kā dalībnieku attālināta komunikācija ar informācijas un komunikācijas tehnoloģiju starpniecību var notikt gan pirms pieredzes apmaiņas vizītēm, gan pēc to beigām, nav izslēgts, ka arī tām varētu būt ietekme uz skolēnu starpkultūru kompetences līmeni.

Kaut arī pētījuma autores savāktie dati liecina par skolēnu starpkultūru kompetences attīstību projekta apmaiņas vizīšu rezultātā, būtu nepieciešams veikt atkārtotu plašāka mēroga pētījumu. Šādā gadījumā nepieciešams paplašināt pētījuma izlasi, lai iekļautu lielāku dalībnieku skaitu no dažādām skolām un valstīm un nodrošinātu augstāku pētnieciskā darba kvalitāti un objektivitāti. Šis pētījums veikts tikai vienas skolas vidusskolēnu grupā ar nelielu skolēnu skaitu. Veicot pētījumu plašākā mērogā un ar lielākiem finanšu resursiem, pavērtos iespēja izmantot arī citus mērinstrumentus, kuri varētu uzrādīt augstāku iegūto datu precizitāti un uzticamību. Ieteicams veikt arī ekspertu (piemēram, projektus realizējošo skolu vadības un pedagogu, *Erasmus+* skolu partnerības projektu stratēģisko partneru) intervijas, lai atspoguļotu visu skolu partnerības projektos iesaistīto pušu viedokli.

Apstiprināto skolu partnerības projektu pieteikumu skaits Latvijā pieaug – 2014. gadā to skaits bija 47, 2015. gadā – 60, bet 2016. gadā – 76 (Valsts izglītības attīstības aģentūra, 2016). Jāuzsver, ka projektu skaits nav vienāds ar pieteikušos skolu skaitu – viena izglītības iestāde var vienlaicīgi realizēt vairākus skolu partnerības projektus. Tas nozīmē, ka reālais tādu skolu skaits, kas realizē projektus, ir mazāks. Turklāt starpkultūru kompetences attīstībai visā skolā nepietiek vien ar skolēnu dalību atsevišķos projektos vai aktivitātēm, tai ir nepieciešama strukturēta pieeja, kurā starpkultūru kompetences attīstības pasākumi ir iekļauti izglītības iestādes stratēģisko mērķu un attīstības plānā. Jāuzsver, ka šādu projektu īpatnība ir to starpdisciplinārā pieeja, proti, konkrētā projektā tā tēma tiek apskatīta integrēti – dažādu mācību priekšmetu, zinātņu jomu un metožu kontekstā. Regulāra dalība šādos projektos un starpdisciplinārās pieejas ieviešana izglītības iestādēs padarītu mācību procesu skolēniem saistošāku un uzsvētu sasaisti starp dažādiem mācību priekšmetiem un zinātnēm.

Kaut arī apstiprināto skolu partnerības projektu pieteikumu skaits Latvijā turpina augt, ir skaidrs, ka šādos projektos dažādu iemeslu dēļ piedalīties var tikai neliela daļa skolēnu un konkursā finansējumu projekta realizācijai nevar iegūt tikai tās skolas, kurām būs veiksmīgākie pieteikumi. Ir jāmeklē alternatīvas pieejas

dažādu vecumgrupu skolēnu starpkultūru kompetences attīstībai un instrumenti, kas to sekmētu.

Secinājumi

- Starpkultūru kompetence ir prasmju, zināšanu un attieksmju kopums, kas nepieciešams, lai saprastu jebkura notikuma un parādības nozīmi konkrētās kultūras kontekstā un paredzētu citas personas reakciju, un efektīvi un atbilstoši varētu komunicēt ar atšķirīgu kultūru pārstāvjiem.
- Starpkultūru kompetences līmenis ir saistīts ar personas pašapziņu kultūras kontekstā un kultūras izpratni, tajā svarīga nozīme ir valodas zināšanām un autentiskai personīgajai pieredzei, pamanot, piedzīvojot un analizējot kultūru atšķirības.
- Starpkultūru kompetence veidojas saskarsmē ar dažādām kultūrām un pasaules uzskatiem, tāpēc ir nepieciešams rīks, kas, ņemot vērā tehnoloģiju attīstību, izglītojamo personības īpašību un izglītības procesa izmaiņas, attīstītu vidusskolēnu starpkultūru kompetenci.
- Skolēnu ieguvumi, kas saistīti ar dalību skolu partnerības projektos, ir divējādi: gan tieši attiecināmi uz starpkultūru kompetences attīstību, gan arī tādi, kas starpkultūru kompetenci iespaido netieši, taču tiem ir pozitīva ietekme uz skolēnu mācību sasniegumiem un nākotnes karjeras iespējām.
- Galvenās grūtības, ar kurām apmaiņas vizītes laikā sastapās respondenti, ir raizes par mācību vielu skolā un valodas barjera, taču lielāko daļu grūtību iespējams novērst efektīva sagatavošanās procesa rezultātā, kā arī piedāvājot akadēmiskus atbalsta pasākumus.
- Respondentu norādītie galvenie ieguvumi – jauni iespaidi, kontaktu dibināšana, uzņemošās valsts kultūras izpratne – nesakrīt ar konkrēto projektu izvirzītajiem tiešajiem mērķiem, taču atspoguļo respondentu personīgos mērķus un intereses; tie kopā ar vecumposmam raksturīgajām īpatnībām jāņem vērā, veidojot un realizējot projektus.
- Empīriskā pētījuma dalībnieku starpkultūru kompetences līmenis, kurš jau pirms pieredzes apmaiņas vizītes bija augstāks par visu testa respondentu vidējo līmeni, pēc dalības *Erasmus+* skolu partnerības projekta vizītē pieauga vidēji par 9%.

LITERATŪRA

- Agence Erasmus+ France (2015). *Dissemination and Impact in Erasmus+ School Projects*. Pieejams: [https://www.agence-erasmus.fr/docs/2351_diffusion_impact-en-\(2\).pdf](https://www.agence-erasmus.fr/docs/2351_diffusion_impact-en-(2).pdf) (skatīts 21.11.2016.).
- British Council (2015). *Why Partner with a School?* Pieejams: <https://schoolsonline.british-council.org/partner-school/why-partner> (skatīts 01.08.2016.).
- Camerer, R. (2014). Testing Intercultural Competence in (International) English: Some Basic Questions and Suggested Answers. *Language Learning in Higher Education* 4/1.

- Council of Europe (2016). *Intercultural Matters*. Pieejams: <http://www.coe.int/en/web/pesta-lozzi/intercultural> (skatīts 07.05.2016.).
- Cross, T. L., Bazron, B. J., Dennis, K. W., Isaacs, M. R. (1989). *Towards a Culturally Competent System of Care: A Monograph on Effective Services for Minority Children Who Are Severely Emotionally Disturbed*. Washington: CASSP Technical Assistance Center, Georgetown University Child Development Center.
- Deardorff, D. (2006). Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. *Journal of Studies in International Education* 10/3.
- Department of Education and Training Victoria (2016). *Evidence of the Need for Education Partnerships*. Pieejams: <https://www.eduweb.vic.gov.au/edulibrary/public/partnerships/eduprtnrshpresource/evidenceandbenefits.pdf> (skatīts 21.05.2016.).
- European Commission (2014). *2015 Erasmus+ Programme Guide. Version 3*. Pieejams: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/programme-guide/2015-version_en (skatīts 04.06.2016.).
- Kauppinen, J. (2016). *Curriculum in Finland*. Pieejams: https://www.dge.mec.pt/sites/default/files/Noticias_Imagens/1_curriculum_in_finland.pdf (skatīts 12.09.2016.).
- Lazar, I. (2014). *Recognising Intercultural Competence. What Shows that I am Interculturally Competent?* Pieejams: <http://semmelweis.hu/cohehre2015/files/2015/04/ICToolGB.pdf> (skatīts 14.07.2016.).
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon* 9/5.
- Valsts izglītības attīstības aģentūra (2016). *Erasmus+ stratēģiskās partnerības. Konkursu rezultāti*. Pieejams: http://viaa.gov.lv/lat/ek_izgl_programmas_iniciativas/erasmusplus/er_plus_str_partn/erasmus_plus_strat_partn/?tl_id=21448&tls_id=43371 (skatīts 02.01.2017.).

Summary

In today's changing world, where representatives of different cultures must be able to cooperate effectively, a specific set of skills, knowledge and attitudes, known as intercultural competence, has become a necessity and a prerequisite for successful communication. The case study carried out as part of a Master's Thesis research analyses secondary school students' intercultural competence development as a result of participation in Erasmus+ school partnership project exchange visits. It was concluded that interdisciplinary Erasmus+ school partnership projects provide authentic personal experience necessary for intercultural competence development. Furthermore, participation in such projects brings other gains, which have a positive effect on students' academic achievements and future career opportunities.

Keywords: *intercultural competence, Erasmus+ programme, school partnership projects, mobility, experience exchange, interdisciplinary learning.*